

ČAPKOVÁ, Eva: BOHUMIL HRABAL A VÝTVARNÉ UMĚNÍ. Praha : Triáda, 2015. 216 s.

Lenka Macsaliová

Akým spôsobom ovplyvnilo výtvarné umenie literárnu tvorbu Bohumila Hrabala a akú funkciu majú v jeho diele odkazy práve naňho? Publikácia Evy Čapkovej, kurátorky, prekladateľky a pedagogičky pôsobiacej v Mníchove, s názvom *Bohumil Hrabal a výtvarné umění* (2015) sa pokúša prispieť k prvotnému základnému načrtnutiu odpovede na vyššie položené otázky. Čapkovej kniha vznikla z dôvodu absencie štúdií zameraných na vplyv výtvarného umenia na tvorbu spisovateľa Bohumila Hrabala a zároveň funkciu spomínaných odkazov v jeho prozaických textoch. Autorka v úvode knihy zdôrazňuje, že nemá ambíciu zachytiť komplexne a v plnom rozmedzí stanovenú problematiku. Publikácia je skôr pokusom o to, stanoviť primárne styčné body pri sledovaní neoficiálnej výtvarnej scény ako jedného z mnohých vplyvov na Hrabalovu tvorbu, avšak nie z pohľadu kritika či literárneho vedca, ale z perspektívy osoby zaoberajúcej sa výtvarným umením. Čapkovej zámerom je tak istým spôsobom rekonštruovať dialóg Hrabala s neoficiálnou opozičnou kultúrou v podobe osobností výtvarnej scény. Ten by mal predstavovať mapu k pochopeniu autorovej umeleckej tvorby. Pri skúmaní preto vychádza zo spomienkových textov, svedectiev, pamätníkov, audionahrávok. Autorkin výklad je taktiež sprevádzaný reprodukciami výtvarných diel vybraných autorov (Jiří Kolář, Vladimír Boudník, Oldřich Hamera, Zdeněk Bouše, Ladislav Michálek), ktorých je viac ako štyridsať.

Jednotlivé kapitoly sú zoradené chronologicky, teda podľa toho, kedy a ako sa s ktorým umelcom Hrabal stretol (väčšinou práve cez osobu Vladimíra Boudníka). Čapková tak sprvoti ponúka prehľad rôznych umeleckých smerov a prác jemu blízkych osobností či už z oblasti literatúry, filozofie, ale hlavne výtvarného umenia, pričom je tu kladený dôraz na poukázanie významu spomínaného výtvarného umenia ako iného spôsobu nazerania na realitu. Od impresionizmu, dadaizmu, kubizmu, surrealizmu, cez poetizmus a estetiku veľkomesta či metódu automatického písania, až po posuny a zmeny v autorovej tvorbe pri zachytení krásy v deštrukcii alebo vo všedných veciach. Autorka tu spomína napríklad konkrétnejšie Jacksona Pollocka a action painting, Dalího ponímanie reality ako prostriedku na kreovanie asociatívnych snových predstáv, Andyho Warhola a jeho povyšovanie bežného zo života človeka na umelecké dielo (u Hrabala napríklad v podobe využívania slangu či argotu s básnickými výrazmi, parafrázami, citáciami a pod.). Zároveň však dodáva, že sa Hrabal nikdy absolútne nestotožňoval komplexne s vymedzenými umeleckými smermi alebo filozofickou koncepciou, nakoľko z nich čerpal iba inšpiráciu.

Rekonštrukciu spojitosti autora a výtvarníkov otvára kapitola venovaná vzťahu Bohumila Hrabala a Jiřího Kolára, ktorých spájala v tvorbe nielen spoločná téma traumy vojny, myšlienka pacifizmu, motív starosti mladého muža, vzťah

človeka a stroja, ale aj estetika mesta či odkazy k dejinám umenia (u Hrabala preferované preimpresionistické, impresionistické a klasické moderné umenie) a záujem o umenie „naivné“ (veci všedného dňa v metóde literárnej koláže a aktu tvorby ako životnej náplne). Ďalej pokračuje osobnosťou Vladimíra Boudníka, ktorý zoznámil Hrabala s teóriou eksplozionalizmu (interpretácia a umelecké spracovanie náhodne vzniknutej škvrny). Oba tak mali spoločné nielen odmietanie socialistického realizmu, ale aj umeleckú tendenciu prieniku snov, prianí a predstáv umelca, povýšenie každodennosti na výnimočnosť, princíp hry ako prvku tvorivého procesu, ale aj požiadavku na otvorenosť umeleckého diela. S technikou monotypu a záznamom do grafických listov zase oboznámil Hrabala Oldřich Hamera. Spájal ich záujem o prírodu, prístup k humoru na základe Klímovho ludibrionizmu, absurdita a grotesknosť, záľuba v opakovaní sa a vytváraní rôznych variantov na danú vec a téma vesmíru. Zdeněk Bouše mu naopak predstavil techniku výroby posmrtných masiek, prácu s magnetickou grafikou, suchou ihlou, drevozrezom či aktívnym leptom. Hrabal a Bouše sa na rozdiel od Boudníka zhodovali v tendencii spájania abstrakcie s realitou, inšpiráciou východnej filozofie a využívaním biblických motívov (u Hrabala Biblia predstavovala isté hľadisko, z ktorého vychádzal pri zobrazení jeho vnímania sveta a charakterizovaní literárnych

postáv). Ako posledného signifikantného umelca, využívajúceho humor, grotesku, melanchóliu i tragédiu vo svojich prácach, spomína Čapková fotografa Ladislava Michálka. Ten sa stal „dvorným fotografom“ Hrabala a umožnil mu tak inscenovať a plánovať svoje fotografie (cielená autoštylizácia vlastného mediálneho obrazu), no Michálek vytvoril aj sériu spontánnych fotiek, ktoré slúžili ako ilustrácie k Hrabalovým textom alebo ako inšpiračný zdroj. Záverečnú kapitolu Čapková venuje výtvarnej tvorbe Bohumila Hrabala, ktorá je charakteristická sklonom k vizuálnemu stvárneniu umeleckej predstavy prostredníctvom obľúbenej techniky koláže (používanie fotografií, zastaraných obrazov, účteniek, pozvánok) prítomnej v jeho kolážových knihách, ilustráciám vlastného literárneho diela a potom voľných prác vyznačujúcich sa asociatívnosťou, konfrontáciami, podivnými stretnutiami, vytvárajúc tak nové skutočnosti, ktoré majú vyvolať u príjemcu estetický zážitok.

Publikácia Evy Čapkovej je tak konzistentným systematickým krokom k diferentnému nazeraniu na tvorbu Bohumila Hrabala nielen z perspektívy nahliadania na české výtvarné umenie a umelecké smery v druhej polovici 20. storočia, ale aj sondou do pomyseľného „zákulisia“, neoficiálnej sféry kultúry, ale aj blízkych vzťahov a priateľstiev jednej umeleckej generácie združenej okolo osobnosti Bohumila Hrabala.